ÜBEYY BİN KA'B (radıyallahü anh)

Eshâb-ı kiramdan, Hazrec kabilesinin Hudeyle kolundan. Doğum târihi kesin olarak bilinmemektedir. 35 (m. 656) senesinde Medine'de vefât etti. Cenâze namazını Hazreti Osman kıldırdı. Bâki' kabristanında medfûndur. Annesi Neccâr hânedanından Süheyl'dir. Hazreti Übeyy İslâmiyetin Medine taraflarında yayıldığı sıralarda, ikinci Akabe biâtından önce müslüman oldu; daha sonra yetmiş kişi ile Akabe'ye iştirâk ederek, müslümanlığını ve Resûlullaha olan bağlılığını kuvvetlendirdi. Hicretten sonra Resûlullah kendisini Aşere-i mübeşşereden (Cennet ile müjdelenen) Sa'îd bin Zeyd ile kardeş yaptı. Peygamberimizle birlikte bütün gazâlara iştirâk etti. Yüce kitabımız Kur'ân-ı kerîmin en güzel şekilde okunmasında ve toplanmasında büyük hizmetleri olmuştur. Peygamber efendimiz "Kur'ân-ı kerîm'i en iyi okuyanınız Übeyy bin Ka'b'dır."buyurmuştur. "Kur'ân okuyanların efendisi" ve Ensârın efendisi, lakâbları da O'na âittir. Zekât emri geldikten sonra Resûlullah kendisini Benî Huzeym, Benî Kudâme, Benî Saad ve Benî Uzre kabilelerinde zekât toplamakla vazîfelendirdi. Bu vazîfeyi hakkıyla yerine getirdi. Hicretten sonra ilk vahiy kâtibi olmak şerefine nail oldu. Resûl-i Ekrem zamanında Kur'ân-ı kerîm'i tamamen ezberledi.

Katıldığı bütün gazvelerde büyük kahramanlıklar gösterdi. Uhud savaşında çarpışırken kendisine bir ok isâbet etmiş, ok çıkarılıp yeri dağlanarak tedâvi edilmişti.

Resûlullah (aleyhisselâm) bir gün Hazret-i Übeyy'e: "Yâ Ebe'l-Münzir! Allah'ın kitabından ezberlediğin âyetlerden hangisi büyüktür?" buyurdu. O da "Allahü lâ ilahe illâ hüve'l-hayyül-kayyûm" (Âyet-el-kürsî)'dir cevabını verince, mübârek elini Übeyy bin Ka'b'ın göğsüne vurarak: "İlim sana mübârek olsun" buyurmuştur.

Übeyy bin Ka'b (radıyallahü anh) Kur'ân-ı kerîmi en güzel okuyanlardan biriydi. Bir gün Resûlullah kendisine: "Yâ Übeyy, Allahü teâlâ bana, senin üzerine Beyyine sûresini okumamı emretti." buyurunca, "Yâ Resûlallah, Rabbim zât-ı âlinize bizzat, benim ismimi verdi mi?" diye sormuş, evet cevabını alınca, sevincinden gözleri yaşarmıştır. Peygamber efendimiz,

kendisine Ebû Münzir künyesini vermiş, adına ilâveten de “Seyyid-ül-Ensâr” lakabını koymuştur.

Resûlullahın vefâtından sonra Hazreti Ebû Bekir, Kur’ân-ı kerîmi toplama vazîfesini üzerine almıştı. Bütün Eshâb-ı kiram aynı vazîfeye katılmış olup, Übeyy bin Ka’b (radıyallahü anh) da Kur’ân-ı kerîmi toplama ve yazma işinde görevlendirilmiştir.

Hazreti Ebû Bekir döneminde önemli görevlerde bulunan Übeyy bin Ka’b (radıyallahü anh), Hazreti Ömer devrinde de, Hazrec kabilesini, müşavere meclisinde temsil etmiştir. Ayrıca boş zamanlarında müslümanlara dersler vermiş, ilim öğretmiştir. Ayrıca bu devirde fetvâ vazîfesini de üzerine almış, başka görevler verilmek istenince de kabûl etmemiş, yalnız Ramazan ayında Mescid-i Nebevîde kılınan teravih namazlarında imamlık görevini kabûl etmiştir. Hazreti Ömer de kendisine “Ebu’t-tufeyl ve seyyid-il-müslimîn künyesini” vermişlerdir.

Hazreti Osman devrinde Kur’ân-ı kerîmin çoğaltılma işlerinde Übeyy bin Ka’b (radıyallahü anh) heyetin başkanı olmuş, başka önemli görevlerde de bulunmuştur.

Übeyy bin Ka’b (radıyallahü anh), hayatını İslâmî ilimlere adamış bir Sahâbî idi. Kur’ân’da, tefsîrde, hadîste, büyük bir imam olup, ünlü fakîhlerdendir. Medine-i Münevvere’de Übeyy bin Ka’b (radıyallahü anh) Peygamber efendimizin (aleyhisselâm) meclisinden hiç ayrılmazlardı. Bu sebeple Resûlullahtan (aleyhisselâm) ilim öğrenme şerefine sahip olmuştur. Birçok defalar Peygamberimizin (aleyhisselâm) mübârek iltifâtlarına mazhar olan Übeyy’in (radıyallahü anh), Tevrat’a, İncîl’e ve diğer semâvî kitaplara âit bilgisi çok fazlaydı. İlmî yönden çok geniş bir kültüre sahip olması sebebiyle Hazreti Ömer kendisine çok hürmet gösterir, danışılması gereken konularda onun salahiyetli (yetkili) olduğunu söylerdi.

Übeyy bin Ka’b (radıyallahü anh) Kur’ân-ı kerîm’i bizzat Peygamber efendimizden (aleyhisselâm) öğrenenler arasındadır. Herâyet-i kerîmenin manâsını iyi bilirdi.

Übeyy bin Ka’b (radıyallahü anh) talebelerine karşı çok edebli, nazik ve disiplinli bir Sahâbî idi. Derslerinin ciddi ve düzenli olmasını ister, boş söz ve soruları dinlemez, lüzumlu sorulara titizlikle cevap verirdi. Talebelerinden ayrı bir yere oturmaz, onlarla aynı seviyede bulunur, öylece ders verirdi.

Übeyy bin Ka’b’ın (radıyallahü anh) başka bir özelliği de, Kur’ân-ı kerîmi bizzat kendi el yazısıyla yazması idi. Yazmış olduğu bu Mushafa da “Hazreti Übeyy Mushafı” denilmektedir. Übeyy bin Ka’b (radıyallahü anh), tefsîr ilmine hizmet eden müfessirlerin başında gelmektedir. Kur’ân-ı kerîmi bizzat Kur’ân-ı kerîm ile tefsîr eder, Esbâb-ı nüzûl (İnme sebepleri) hakkında geniş bilgiler verirdi.

Hadîs ilminde de büyük bir muhaddis idi. Hadîs nakil ve rivâyet konusunda da çok ihtiyâtlı hareket etmiş, toplam 164 hadîs-i şerîf rivâyet etmiştir.

Übeyy bin Ka’b (radıyallahü anh) Eshâb-ı kiramın müctehidlerindendi. Hazreti Ebû Bekir devrinde fıkıh konusunda bir otoriteydi. Bu durumunu Hazreti Ömer zamanında da muhafaza ederek ortaya çıkan bir çok meseleyi fetvâlarıyla hal yoluna koymuştur.

Übeyy bin Ka’b (radıyallahü anh) mescide gelip gidenlerin temiz ve tertipli olmalarını çok isterdi. Aksi durum vâki olduğunda çok üzülürlerdi. İkinci bir husûs olarak da bid’atten çok kaçınırlar, doğruyu açıklamakdan hiç çekinmezlerdi. Resûlullah (aleyhisselâm)’den ne görmüşlerse aynısını harfi harfine yaparlar, onun gibi yaşamaya çok dikkat gösterirlerdi. Peygamber efendimize (aleyhisselâm) karşı sevgi ve hürmeti de sonsuzdu.

“Hanîn-ül-Ciz (Kuru hurma direğinin ağlaması) mu’cizesinin şahitlerinden ve râvilerinden birisi de Hazreti Übeyy (radıyallahü anh)’dır. Mescid-i Nebevî’de minber yapılmadan önce Resûlullah orada bulunan kuru bir hurma direğine yaslanarak, hutbelerini verirlerdi. Minber yapıldıktan sonra, Resûlulluhın (aleyhisselâm) o direği terk etmesi üzerine direk, kalabalık bir cemaatin huzûrunda inleyerek ağlamıştı, Resûlullah bunun üzerine, “O’nun ağlaması, yanında okunan zikir ve hutbedeki zikr-i ilâhinin ayrılığındandır”buyurmuştur. Sonra Resûlullah direğin yanına gelerek onu kucakladı ve birşeyler konuştu. Hurma ağacı, Resûlullaha (aleyhisselâm) “Cennete beni dik ki, benim meyvelerimden Cenâb-ı Hakkın sevgili kulları yesin. Hem bir mekân ki orada bekâ bulup, çürümek yoktur.” dedi. Resûlullah (aleyhisselâm) “Peki öyle yaparım” dedi ve ilâve etti: “Ebedi âlemi, geçici âleme tercih etti.” Daha sonra direk minberin altına konuldu. Mescid

genişletilmek için minber yıkılacağı sırada Übeyy bin Ka'b (radıyallahü anh) direği yanına aldı ve çürüyünceye kadar muhafaza etti.

Bütün hayatını Kur'ân-ı kerîmin hizmetinde geçiren Hazreti Übeyy (radıyallahü anh) buyurdular ki: "Mü'min dört vasfından belli olur. Belâ ve musîbete maruz kaldığında sabreder. Ni'met ve ikrama mazhar olduğunda şükr eder, konuştuğu zaman doğru konuşur. Hükmettiği zaman adâlete riâyet eder."

"Mü'min beş nûr içinde dönüp dolaşır. Cenâb-ı Hakkın "Nûr üzerine nur" buyurması buna işârettir. Onun sözü nûr, ilmi nûr, girdiği yer nûr, çıktığı yer nûr ve kıyâmet günü gideceği yer nûrdur."

Birgün Resûlullah (aleyhisselâm) mübârek ellerini, Übeyy'in (radıyallahü anh) göğsüne koydular ve buyurdular ki: "Yâ Rabbi! Burayı şekden (şüphe) ve tekzibden (yalanlamaktan) koru."Hazreti Übeyy buyuruyor ki: "O anda bana öyle bir hal oldu ki gümüş gibi beyaz bir yer gözüme göründü ve ben de oradan Rabbime sanki nazar ediyorcasına korkudan ter içinde kaldım."

Kays bin Ubâde hazretleri buyuruyor ki: "Ben Resûl-i Ekrem'in Eshâbını görmek için Medine'ye geldim. Gördüklerim içinde en çok Übeyy bin Ka'b'dan (radıyallahü anh) hoşlandım. Her zaman onun yanında olmak isterdim. Hep ön safta namaz kılardı. Ben de ona yakın yerde bulunurdum. Birgün namazdan sonra bana buyurdu ki: "Sen tüccâr mısın?" "Evet" dedim. Bana buyurdular ki: "Tüccârların çoğu helak olurlar (Sen onlardan olma). Lakin ben müslüman olan tüccârlara çok acırım."

Übeyy bin Ka'b (radıyallahü anh), Enes bin Ali'ye buyuruyor ki: "Sizler iki şeyi yapınız: Birisi hak yoldur ki, O İslâm dinidir. İkincisi de, Resûlullahın (aleyhisselâm) sünnet-i seniyyesidir. Kim ki bu iki şeye riâyet eder ve onunla beraber Allahü teâlâyı zikr ederse, O'nun korkusundan gözlerinden yaş gelirse o kimsenin vücuduna ateş temas etmez. Kim ki İslâm yolunun üzerinde olsa ve sünnet-i seniyyede yaşasa, Allahü teâlâyı çok zikretse ve O'ndan çok korksa bütün günâhları dökülür. Sonbaharda ağaçların yaprakları sararıp solduğunda bir rüzgâr vurduğu zaman o gevşemiş bütün yapraklar nasıl dökülürse, O'nun aşkı ve korkusuyla ağlayıp, bedeni titreyen kimsenin de o yapraklar gibi günâhları dökülür.

Ebû Ali buyuruyor ki, bir şahıs Übeyy bin Ka'b'ın (radıyallahü anh) yanına geldi ve dedi ki: "Bana nasîhat et." Hazreti Übeyy de ona buyurdular ki: "Allahü teâlânın kitabını yani Kur'ân-ı kerîmi kendinize imam yapın; yine Onu kendinize hâkem yapın. O size yeter. O'nun hükmüne râzı ol. Bu kitap öyle bir kitaptır ki, Resûl-i Ekrem bize bırakmıştır ve sizin üzerinize öyle bir şahittir ki, sizden ve sizden evvel gelenlerden zikretmiştir. Aranızda olan hükmü de açıklamıştır. Sizlere ve sizlerden sonrakilere de çok güzel hâkemdir."

Übeyy bin Emîr dedi ki, bir sohbette Übeyy bin Ka'b (radıyallahü anh) bana buyurdular ki: "Kim ki Allahü teâlânın rızası için elindekini verirse muhakkak Allahü teâlâ da ondan daha iyisini ona ihsân eder ve hesapsız şekilde sevâb yazar. Kim ki bunun aksini yapar, Allahü teâlâ elindekini de alır ve ona günâh yazar.

Übeyy bin Ka'b (radıyallahü anh) buyurdu ki: "Bir gün Resûl-i ekremden işittim. "Kim dünyâda hayır amel işlerse, ona çok müjdeler vardır. Allahü teâlâ ona âhirette çok ihsânlarda bulunacaktır. Lakin kim ki, bu dünyâ için çalışırsa ona âhiretten hiçbir nasip yoktur."

Yine Übeyy hazretleri, Peygamberimizin (aleyhisselâm) şöyle buyurduğunu rivâyet etmektedir: "Yâ Rabbi! Bizim hatalarımızı affet. Amden (bilerek) ve sehven (bilmiyerek)yaptığımız bütün kusurlarımızı bağışla, yâ Rabbi, senin verdiğin bereketten bizi mahrûm etme. Yâ Rabbi, senin haram kıldığın şeylerle de beni helak etme."

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Üsûd-ül-gâbe, cild-1, sh. 61

2) El-İsâbe cild-1, sh. 31

3) Tezkiret-ül-huffâz, cild-1, sh. 16

4) Tabakât-ul-huffâz sh. 5, 6

5) Hulâsatü tezhibi'l-kemâl sh. 21

6) Şezerât-üz-zeheb cild-1, sh. 31

7) Tabakât-ı İbn-i Sa'd cild-3, sh. 498

8) Tabakât-ul-Kurrâ İbnil Cezerî cild-1, sh. 31

9) Tabakât-ul-Kurrâ liz-Zehebî cild-1, sh. 32

10) El-İber cild-1, sh. 23

11) Tabakât u Şiranî sh. 44

12) Hilyet-ül-evliyâ cild-1, sh. 250

13) Eshâb-ı Kirâm sh. 176